

ІСТОРИЇ УСПІХУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ (2014–2025 рр.): ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД

Олена Калач

SUCCESS STORIES OF THE INTERNALLY DISPLACED PERSONS IN UKRAINE (2014–2025): HISTORIOGRAPHICAL REVIEW

Olena Kalach

The submitted research is one of the first attempts in Ukrainian ethnological science to analyze the dynamics of the number of internally displaced persons in Ukraine and the features of their adaptation in new socio-cultural conditions on the eleventh year of the Russian-Ukrainian undeclared war after the materials available in the historiographical heritage of the period of 2014–2025. And, most importantly, to consider and describe the sources available today, reflecting the positive experience of integrating people into new communities, restoring well-being and security in a new place.

The great impact of large-scale military actions launched by the Russian occupiers on the worldview, life, and fate of peaceful and innocent population of the whole Ukraine is shown exemplified by the read stories. The tragedy of Ukrainians forced to leave their homes suddenly, leaving behind all the benefits acquired throughout their lives, and, what is worse, those who witnessed the destruction of their own homes and are now forced to adapt to new (sometimes not entirely comfortable, according to some of the displaced persons' opinion) conditions, restore their social status, and often search for their own «me».

The relevance of the work is justified by the need to summarize immediately the available historiographical material, reflecting the current situation of adaptation and acculturation of the displaced population, as well as the worldview peculiarities of the forced migrants in the extraordinary conditions of the current large-scale Russian invasion on the lands of independent Ukraine.

The research methods include general scientific and specifically historical: analysis and synthesis (during the work with the sources); objectivity (identifying the features of the transformation of the Ukrainians' worldview, provoked by the hot phase of the Russian-Ukrainian undeclared war); generalization (to understand the real state of living conditions and identification practices among forcibly displaced persons, to formulate the conclusions); chronological (for presenting the material in sequential chronological order).

Keywords: Russian-Ukrainian war, internally displaced persons, adaptation, integration, changing socio-cultural environment, success story.

Новітня історія України, починаючи з 2014 р., є буремною, бурхливою і напрочуд трагічною. Іноді зауважують, що вона також є різнокольоровою: чорно-сірою від диму спалених ворогом будівель, знищених лісів, населених пунктів, червоною від крові наших Героїв і мирних українців, пролітої на захисті територіальної цілісності та незалежності, синьо-жовтою, оскільки це кольори нашого прапора, встановленого над могилами Захисників, піднятого над звільненими населеними пунктами, а відтак – і Перемоги.

Не секрет, що до подій Революції Гідності українське суспільство було розділене пропагандою, світоглядними пріоритетами, стратегіями бачення майбутнього держави. Однак, як уже підтвердив досвід, для об'єднання та згуртування нації за екстремальних умов потрібно набагато менше часу, ніж для її роз'єднання політичними елітами зокрема, що відбувалося роками, а то й століттями.

Навесні 2014 р. наша держава стикається (удруге за свою історію після квітня 1986 р.) з черговим викликом: в українському суспільстві з'являється нова соціальна група (незахищена, налякана, розгублена), відома у вітчизняній науковій літературі й ЗМІ як «внутрішні мігранти»,

«вимушені переселенці», а в офіційних документах – «внутрішньо переміщені особи» (ВПО), що найточніше відповідає англomовному терміну «Internally Displaced Persons» (IDPs). У лютому 2022 р. їхня чисельність збільшується (щоправда, змінюється ще й до сьогодні), хтось зазнає болісного процесу переселення вже вдруге, перед українською державою та світовою спільнотою постають нові, масштабніші виклики безпекового, екологічного, культурного, соціально-економічного та демографічного характеру, наслідки яких варто буде ліквідувати протягом наступних кількох десятиліть.

Нинішня неоголошена російсько-українська війна фактично розпочалася у 2014 р. і умовно поділяється на два етапи: 1) весна 2014 р. – 24 лютого 2022 р. (так звана інформаційна гібридна війна); 2) з 24 лютого 2022 р. до сьогодні (широкомасштабне вторгнення). Вона визнається найбільш задокументованою. Аналізовані події є предметом комплексних міждисциплінарних студій, до яких залучаються демографи, політологи, соціологи, психологи, історики, етнологи, краєзнавці.

Дослідники оцінюють події 2014 р. як локально-регіональну кризу, оскільки міграційні потоки були спрямовані головню або в межах однієї області, або до сусідніх з тимчасово окупованими територіями областей. Вимушені переселенці переважно самостійно вибудовували маршрути, перебиралися у безпечніші місця. У 2022 р. спостерігається вже загальнодержавний масштаб: виділяють 5 хвиль міграції (Руценко 2022, с. 160–163), констатують масове переміщення людуності на значні відстані, головню до західних областей України, ближче до державного кордону з Європою (Джаман 2024, с. 58–61). Переміщення відбуваються швидко, організуються «зелені коридори», курсують переповнені евакуаційні потяги, невтомно допомагають різноманітні волонтерські, громадські вітчизняні та міжнародні організації.

Динаміка розселення постійно змінюється. Зокрема, у 2023 р. загальна кількість ВПО в Україні стабілізувалася на рівні 3,5–3,7 млн осіб (Джаман 2024, с. 58). За даними на 30 червня 2024 р. кількість ВПО в Україні становить 3,3147 млн (Джаман 2024, с. 58), а вже за інформацією на 22 жовтня 2024 р. офіційно зареєстровано понад 4,6 млн осіб. За даними Мінсоцполітики, в Україні на 2 грудня 2024 р. зафіксовано офіційно 5 млн ВПО. Станом на листопад на попередні місця проживання у будь-який з українських регіонів повернулося 29 тис. ВПО, що становить 7,7% від загальної кількості тих, хто знявся з обліку. З них тисяча залишилася на окупованій території, 18,9 тис. на умовно безпечних територіях, а решта 9 тис. на територіях «можливих бойових дій». Переважно повертаються люди похилого віку та жінки через необхідність розібратися зі своїм майном, нерухомістю або просто особи, які не знайшли себе в нових умовах (Хмілевська 2024).

Наведені дані є лише приблизними – були такі, хто не реєструвався в адміністративних організаціях та соціальних установах: частина ВПО прямувала до рідних чи знайомих, іншим з певних причин відмовляли в реєстрації статусу ВПО, треті були надто гордими, щоб визнати свій перехід від позиції «у мене є все» до «немає нічого». Це водночас жертви і винні, звинувачені й засуджувані, знедолені й нездоланні. Це категорія осіб із якісними характеристиками стресо- і життєстійкості, соціальної, трудової, підприємницької активності (Новикова 2017).

Ось такі співгромадяни – люди, які часто не розуміли, як усе життя могло «сховатися» у валізу (а часто й простирadlo чи якийсь інший вузлик), куди раніше не вміщалися речі для двотижневого відпочинку на морі, – і стають героями прочитаних нами статей, монографій, збірок інтерв'ю з людьми, які були з певним соціальним статусом, майном, а стали біженцями, вигнанцями, фактично «чужими серед своїх», гостями, «де їм не дуже раді» (Борисенко 2023, с. 34), «людьми з коренем вирваними з минулого життя». Хтось із них успішно релокував чи відкрив новий бізнес, чиясь хобі стало основним заробітком, хтось позбавився житла, роботи й власного простору вдруге внаслідок повномасштабного вторгнення. Хтось чекав поліпшень і нарікав на державу, хтось намагався побачити і створити позитив в міру своїх сил і тоді упевненість одного «я» переростала у впевненість багатьох, успіх держави.

Перші газетні статті та замітки про успішну адаптацію вимушених переселенців у нових соціокультурних умовах почали з'являтися вже у 2015 р., а у 2016 світ побачила низка монографій та книжок, укладених і написаних самими ж внутрішньо переміщеними особами. Автори (науковці-економісти, журналісти, волонтери, представники різних громадських організацій) вбачали основним завданням шляхом інтерв'ю подати такі образи героїв, з допомогою яких стало б можливим подолати стереотипне уявлення про внутрішньо переміщених осіб як «малоосвічених маргіналів із Донбасу», зняти ярлики «донецькіє», «жалкіє попрошайкі, переселенцям все повинні», які так легко нав'язувалися всім представникам регіону. Необхідно було подолати уявлення про них як утриманців, описати й обґрунтувати їхній потенціал для розвитку громади, регіону нового проживання, країни. Добірки історій мали створити умови

для формування позитивної мотивації серед різних категорій населення і сприяти індивідуальному розвитку й самореалізації.

Головно проаналізовані книжки є невеличкими, об'єднують приблизно до 30 успішних історій за напрямками діяльності (підприємці, громадські активісти, культурні діячі, волонтери, особи вікової групи «40+», робітники, представники ІТ сфери). Це люди, які знову відшукували себе, повільно підбиралися до мети «соціально успішний», поборолі феномен раптової бідності.

Узагальнюючи всі прочитані історії, зазначимо, що переважно успіху на новому місці досягли бізнесмени, яким вдалося перевезти свій бізнес або відкрити його знову; люди, яким допомогли друзі та знайомі; особи, які не побоялися зробити своє хобі (виготовлення м'яких іграшок, в'язання шкарпеток, реставрація старих речей, пошиття одягу для собак і багато іншого) основним заробітком. Головно нові здобутки стосуються сфери обслуговування і до них залучаються всі члени родини на різних етапах: від ремонту в приміщенні до реклами вже відкритого закладу в соціальних мережах. Покажемо, на наш погляд є той факт, що в цих організаціях (ще на етапі написання грантового бізнес-проєкту) закладаються робочі місця для ВПО, частина бізнесу (зокрема з пошиття одягу) перелаштовується на військові рейки та опікується потребами ЗСУ (одяг, бронезилети, тактичне спорядження, тощо).

Значною і відчутною є допомога різних міжнародних організацій, які виділяють грантові кошти на придбання обладнання, купівлю чи ремонт приміщень.

Надзвичайно важливу роль відіграють особистісні риси вимушених переселенців, їхня готовність укотре почати все спочатку. Підсумовуючи власний досвід, вони дають рекомендації іншим, таким самим, яких ще треба заохотити, підбадьорити. Основне, що колись врятувало героїв історій, – віра та надія на краще. Люди розуміли, що втратити надію – означає втратити шанс на майбутнє, а пасивне споглядання – це дорога назад. Оповідачі успішних історій знають, що евакуація це не кінець життя, а лише початок нового епізоду.

Дійсно, українці-переселенці досягли успіху виключно всупереч обставинам і завдяки власним незламності, сприйняттю, спостережливості та бажанню постійно йти вперед, налагодити контакти з представниками нової громади, бажанню бути корисними як для неї, так і українського суспільства в цілому.

Внутрішньо переміщені особи, герої аналізованих історій, привозили з собою на нові місця частинку минулого, свою рідну маленьку батьківщину (Бердянськ, Маріуполь, Харків), відкривали кав'ярні, піцерії, творчі майстерні у стилі рідного міста, з його зображеннями чи фотографіями, пригощали гостей закладу традиційними фірмовими стравами (суші по особливому рецепту з Бердянська, квадратна харківська піца). Подібні заклади є уособленням спогадів про рідне місто, місцем зустрічі переселенців, символом незламності. Водночас можемо говорити про персоналізацію крайової (регіональної) ідентичності, «коли усвідомлення належності до своєї громади, що сформувалося на основі спільної системи уявлень про культурні особливості регіону, виходить на перше місце» (Борисенко 2023, с. 33).

На жаль, нам не вдалося простежити як склалася доля ВПО, які змогли знайти себе після 2014 р., у період широкомасштабного вторгнення, як ці події вплинули на їхні життя та бізнес. Однак вважаємо це одним із важливих завдань для подальшої роботи над окресленою темою.

Узагальнюючи проаналізовані приклади адаптації ВПО у нових соціокультурних умовах, зауважимо, що вони відбуваються складно і залежать від соціальних, географічних, психологічних факторів і, безумовно, індивідуальних рис вимушених мігрантів. Надзвичайно важливою є соціальна інтеграція вимушених переселенців до приймаючих громад, їхня взаємодія з корінним населенням на рівні міжособистісного спілкування, що являє собою безцінний ресурс соціальної підтримки, є сприянням до швидшої акультурації, переоцінки цінностей, формування нової, проукраїнської, особистості, яка знає та цінує власні історію й традиції. Основне, чому вчать опубліковані історії успіху, – не втрачати себе за будь-яких обставин, сприймати труднощі як виклик і мотивацію до розвитку, праці та зростання. Усі герої успішних історій про переїзд з охопленого війною Донбасу усвідомлюють і ретранслюють одну спільну думку: є періоди, коли необхідно прийняти чийсь допомогу, але набагато приємніше бути корисним комусь і усвідомлювати, що твій досвід і результат (без перебільшення) титанічної праці дають свої плоди, наближаючи ще чийсь успіх (як окремої особистості, так і громади в цілому) на шляху до спільної Перемоги.

У новому житті за непередбачуваних обставин особливо важлива готовність діяти самостійно, здатність передбачити ризики, оцінити попит і вчасно надати необхідні пропозиції. Однак успіх внутрішньо переміщених осіб не обов'язково вимірюється матеріальними речами, він уже в тому, щоб не втратити себе і довіри до оточення й світу в умовах вимушених переїздів.

Список джерел та літератури

- БОРИСЕНКО, В., 2023, Адаптаційні процеси в середовищі внутрішньо переміщених осіб в Україні під час російсько-української війни у XXI столітті. Народна творчість та етнологія, 4 (400), 29–38. DOI: <https://doi.org/10.15407/nte2023.04.029>
- Вдих, видих, рух вперед. Історія двічі переселенки, яка не здалася. ІОМ. UN Migration Україна. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ukraine.iom.int/uk/stories/vdykh-vydykh-rukhn-vpered-istoriya-dvichi-pereselenky-yaka-ne-zdalasya>
- ВПО: історії успіху. Міністерство національної єдності України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://unity.gov.ua/category/vpo-istoriyi-uspihu/>
- ДЕХТІЄВСЬКА, Н., ЯРЕМЧУК, Б., 2021, Документальний проєкт «Історії переселенців». Випуски 1–6. Центр Молодіжних Ініціатив. 13 грудня. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=qJsLddYg55o>
- ДЖАМАН, В., ДЖАМАН, Я., 2024, Просторовий прояв міграційних потоків внутрішньо переміщених осіб в Україні. Український географічний журнал, 4, 55–63. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2024.04.055>.
- Мінсоцполітики оприлюднило статистику про кількість ВПО в Україні за областями, 2024, Антикризисний медіа-центр. 23 жовтня. [Електронний ресурс]. Режим доступу: [https://acmc.ua/minsoczpolityku-orgylyudnylo-statystyku-pro-kilkist-vpo-v-ukrayini-za-oblastyamy/#:~:text](https://acmc.ua/minsoczpolityku-orgylyudnylo-statystyku-pro-kilkist-vpo-v-ukrayini-za-oblastyamy/#:~:text=орпуlyudnylo-statystyku-pro-kilkist-vpo-v-ukrayini-za-oblastyamy/#:~:text)
- НОВИКОВА, О., 2017, Шлях переселенця: від адаптації до інтеграції. Дзеркало тижня, 30 червня. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zn.ua/ukr/macrolevel/shlyah-pereselencya-vid-adaptaciyi-do-integraciyi-247131_.html
- НОВИКОВА, О., АМОША, О., АНТОНЮК, В. та ін., 2016, Внутрішньо переміщені особи: від подолання перешкод до стратегії успіху: монографія. НАН України, Інститут економіки промисловості. Київ.
- РУДНЄВА, А., 2025, Сповнені рішучості: команда жінок успішно розвиває бізнес всупереч викликам війни. ІОМ. UN Migration Україна. 06 березня. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ukraine.iom.int/uk/stories/spovneni-rishuchosti-komanda-zhinok-uspishno-rozvyvaye-biznes-vsuperech-vyklykam-viyny>
- РУЩЕНКО, І., 2022, Великий вихід українського народу (феномен переміщених осіб 2022 року). Український соціум, 2 (81), 155–168. DOI: <https://doi.org/10.15407/socium2022.02.155>
- ХМІЛЕВСЬКА, В., 2024, Майже 30 тис. ВПО повернулися на попередні місця реєстрації, тисяча з них – на окуповані території – ЗМІ. Дзеркало тижня. 13 грудня. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/v-ukrajini-povernulisja-majzhe-30-tisjach-vpo-tisjacha-z-nikh-na-okupovani-teritoriji-zmi.html>
- ЧЕРНИЧЕНКО, І., 2016, ЗНЕДОЛЕНІ? НЕЗДОЛАННІ! Історії переселенців. Книга 1. Київ: ПП «Рута».
- ЧЕРНИЧЕНКО, І., 2017, ЗНЕДОЛЕНІ? НЕЗДОЛАННІ! Історії переселенців. Книга 2. Київ: ПП «Рута».
- ІОМ (Міжнародна організація з міграції), 2022, Історія успіху. JUST PRODUCTION. 11 січня. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=WVYKB2uJnVc>
- ТΥΜСНУШУН, І., 2024, Twice displaced by war in Ukraine, but refusing to give up. UNHCR. The UN Refugee Agency. 23 February. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.unhcr.org/news/stories/twice-displaced-war-ukraine-refusing-give>

References

- BORYSENKO, V., 2023, Adaptatsiini protsesy v seredovyshchi vnutrishnio peremishchenykh osib v Ukraini pid chas rosiisko-ukrainskoi viiny u dvadtsiat pershomu stolitti [Adaptation Processes among the Internally Displaced Persons in Ukraine during the Russian-Ukrainian War in the Twenty-First Century]. Folk Art and Ethnology, 4 (400), 29–38. DOI: <https://doi.org/10.15407/nte2023.04.029> [In Ukrainian].
- CHERNYCHENKO, I., 2016, ZNEDOLENI? NEZDOLANNI! ISTORII PERESELENTSIV. Knyha 1 [DISADVANTAGED? IRRESISTIBLE! Stories of Displaced Persons. Book 1]. Kyiv: PE «Ruta». [In Ukrainian].
- CHERNYCHENKO, I., 2017, ZNEDOLENI? NEZDOLANNI! ISTORII PERESELENTSIV. Knyha 2 [DISADVANTAGED? IRRESISTIBLE! Stories of Displaced Persons. Book 2]. Kyiv: PE «Ruta». [In Ukrainian].
- DEKHTIIEVSKA, N., YAREMCHUK, B., 2021, Dokumentalniy proiekt «Istorii pereselentsiv». Vypusky 1–6. Tsentr Molodizhnykh Initsiatyv [Documentary Project «Stories of Displaced Persons». Issues 1–6. The

Centre of Youth Initiatives]. 13 hrudnia [December 13]. [Online]. Available from: <https://www.youtube.com/watch?v=qJsLddYg55o> [In Ukrainian].

DZHAMAN, V., DZHAMAN, Ya., 2024, Prostorovyi proiav mihratsiinykh potokiv vnutrishnio peremishchenykh osib v Ukraini [Spatial Manifestation of Migration Flows of Internally Displaced Persons in Ukraine]. Ukrainian Geographical Journal, 4, 55–63. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2024.04.055> [In Ukrainian].

IOM (Mizhnarodna orhanizatsiia z mihratsii) [(International Organization on Migration)], 2022, Istoriia uspikhu [Success Story]. JUST PRODUCTION. 11 sichnia [January 11]. [Online]. Available from: <https://www.youtube.com/watch?v=VVyKB2uJnVc> [In Ukrainian].

KHMILEVSKA, V., 2024, Maizhe 30 tys.VPO povernulysia na poperedni mistsia reiestratsii, tysiacha z nykh – na okupovani terytorii – ZMI [Almost Thirty Thousand IDPs have Returned to Their Previous Places of Registration, A Thousand of Them to the Occupied Territories – Mass Media]. Dzerkalo tyzhnia. 13 hrudnia [December 13]. [Online]. Available from: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/v-ukrajini-povernulisja-majzhe-30-tisjach-vpo-tisjacha-z-nikh-na-okupovani-teritoriji-zmi.html> [In Ukrainian].

Minsotspolityky opryliudnylo statystyku pro kilkist VPO v Ukraini za oblastyamy [The Ministry of Social Policy has Published Statistics on the Number of IDPs in Ukraine according to the Regions], 2024. Antykryzovi media tsentr [Anti-Crisis Media Centre]. 23 zhovtnia [October 23]. [Online]. Available from: <https://acmc.ua/minsocspolityky-oprylyudnylo-statystyku-pro-kilkist-vpo-v-ukrayini-za-oblastyamy/#:~:text=> [In Ukrainian].

NOVIKOVA, O., AMOSHA, O., ANTONIUK, V., et. al., 2016, Vnutrishnio peremishcheni osoby: vid podolannia pereshkod do stratehii uspikhu: monohrafiia [Internally Displaced Persons: From Overcoming Obstacles to Success Strategy: A Monograph]. NAS of Ukraine, Institute of Industrial Economics. Kyiv, 448 pp. [In Ukrainian].

NOVYKOVA, O., 2017, Shliakh pereselentsia: vid adaptatsii do intehratsii [The Path of a Displaced Person: From Adaptation to Integration]. Dzerkalo tyzhnia, 30 chervnia [June 30]. [Online]. Available from: https://zn.ua/ukr/macrolevel/shlyah-pereselencya-vid-adaptaciyi-do-integraciyi-247131_.html [In Ukrainian].

RUDNIEVA, A., 2025, Spovneni rishuchosti: komanda zhinok uspishno rozvyvaie biznes vsuperech vyklykam viiny [Determined: Women's Team Develops Successfully a Business despite the Challenges of War]. IOM. UN Migration Ukraine. 06 bereznia [March 6]. [Online]. Available from: <https://ukraine.iom.int/uk/stories/spovneni-rishuchosti-komanda-zhinok-uspishno-rozvyvaye-biznes-vsuperech-vyklykam-viyny> [In Ukrainian].

RUSHCHENKO, I., 2022, Velykyi vykhid ukrainskoho narodu (fenomen peremishchenykh osib 2022 roku) [The Great Exodus of the Ukrainian People (The Phenomenon of Displaced Persons in 2022)]. Ukrainian Society, 2 (81), 155–168. DOI: <https://doi.org/10.15407/socium2022.02.155> [In Ukrainian].

TYMCHYSHYN, I., 2024, Twice displaced by war in Ukraine, but refusing to give up. UNHCR. The UN Refugee Agency. 23 February. [Online]. Available from: <https://www.unhcr.org/news/stories/twice-displaced-war-ukraine-refusing-give> [In English].

Vdykh, vydykh, rukh vpered. Istoriia dvichi pereselenky, yaka ne zdalasia [Breathe in, Breathe out, Move Forward. The Story of a Twice Displaced Woman, who hasn't Given up]. IOM. UN Migration Ukraine. [Online]. Available from: <https://ukraine.iom.int/uk/stories/vdykh-vydykh-rukhn-vpered-istoriya-dvichi-pereselenky-yaka-ne-zdalasya> [In Ukrainian].

VPO: istorii uspikhu. Ministerstvo natsionalnoi yednosti Ukrainy [IDPs: Success Stories. The Ministry of National Unity of Ukraine]. [Online]. Available from: <https://unity.gov.ua/category/vpo-istoriyi-uspihu/> [In Ukrainian].

Історії успіху внутрішньо переміщених осіб в Україні (2014–2025 рр.): історіографічний огляд

Пропонована розвідка – одна із перших у вітчизняній етнологічній науці спроб проаналізувати динаміку чисельності внутрішньо переміщених осіб в Україні та особливості їхньої адаптації в нових соціокультурних умовах на одинадцятому році російсько-української неоголошеної війни за матеріалами, наявними в історіографічній спадщині періоду 2014–2025 рр. І, що найголовніше, розглянути та описати доступні на сьогодні джерела, у яких відображено позитивний досвід інтеграції людей у нові громади, відновлення добробуту та забезпеченості на новому місці.

На прикладі прочитаних історій показано величезний вплив масштабних військових дій, розпочатих російськими окупантами, на світогляд, життя і долю мирних і невинних мешканців усієї України. Описано трагедію українців, які були вимушені раптово покинути рідну оселю, залишаючи всі блага, набуті впродовж життя і, що гірше, – тих, які стали свідками

руйнування власного житла і нині змушені адаптуватися у нових (іноді не зовсім комфортних, на думку частини вимушених переселенців) умовах, відновлювати соціальний статус і часто перебувати у пошуках власного «я».

Актуальність роботи обґрунтована потребою негайного узагальнення наявного історіографічного матеріалу, у якому відображено сучасну ситуацію адаптації та акультурації переміщеної людності, а також світоглядних орієнтацій переселенців у надзвичайних умовах нинішнього широкомасштабного російського вторгнення на землі незалежної України.

Методами дослідження стали загальнонаукові та конкретно-історичні: аналізу і синтезу (у роботі з джерелами); об'єктивності (визначення особливостей трансформації світогляду українців, спровокованих гарячою фазою російсько-української неоголошеної війни); узагальнення (для осмислення реального стану умов життя та ідентифікаційних практик у середовищі вимушено переміщених осіб, для формулювання висновкової частини); хронологічний (для викладу матеріалу в послідовно-хронологічному порядку).

Ключові слова: російсько-українська війна, внутрішньо переміщені особи, адаптація, інтеграція, змінне соціокультурне середовище, історія успіху.

Olena Kalach, Ph.D. in History, Junior Research Fellow at the Ukrainian Ethnological Centre Department of M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine.

Олена Калач, кандидатка історичних наук, молодша наукова співробітниця відділу «Український етнологічний центр» Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6304-5076>

Received: 13.03.2025

Advance Access Published: April, 2025